

Blog 184 Zwijgend wachten

Het kerstweekend 1994 zou bij velen in de herinnering blijven hangen. Op spiegelgladde Nederlandse wegen vielen twaalf doden en ongeveer negentig gewonden. De ijzel was op Eerste Kerstdag heel onverwacht vanuit het westen komen opzetten en zo ontstond een enorme verkeerschaos. Bijna 1200 ongelukken deden zich voor en daarbij waren 2000 auto's betrokken. Hoewel het op Tweede Kerstdag nog op veel plaatsen ijzelig bleef kon in Zwolle weer gefietst worden.

Ook bij ons zou de kerst van 1994 in het geheugen blijven hangen, tot vandaag toe. Rond elf uur fietsten wij – zoals vrijwel elk weekend – de vier kilometer naar het toenmalige verzorgingscentrum De Wissel(!) in de wijk Berkum, vlak bij de Overijsselse Vecht. Toen we haar kamer binnengingen was er direct een onbestemd gevoel. Mijn moeder groette ons nauwelijks, haar blik was afwezig. Uit de radio klonk een zwak geruis, we hoorden wat stemmen van ver weg. Het was de 'kerktelefoon' – toen een mooie manier om thuis live de kerkdienst in de Noorderkerk in Zwolle te beluisteren; mijn moeder was een trouwe luisteraar. Maar al snel werd ons duidelijk, of beter: konden we bevroeden dat de kerkdienst die al lang was afgelopen niet tot haar was doorgedrongen.

Een gesprek bleek nauwelijks mogelijk en dus pakten we het fotoboek dat ik meer dan een jaar eerder voor haar had gemaakt. Bladzijde na bladzijde trokken families voorbij, herinneringen regen zich aaneen. Maar het was alsof de beelden niet tot haar doordrongen, ze keek maar zag ze ook wat?

Het duurde niet lang of de diagnose werd definitief gesteld: Alzheimer. De onomkeerbare ziekte had haar die maandagmorgen overvallen, zo ervoeren zowel wij als het personeel het. Natuurlijk, er was die langzame teloorgang van herinneringen maar dat leek vooral het gevolg van een tia en een herseninfarct die haar hadden getroffen. Later drong ook de betekenis van een andere werkelijkheid tot mij door. Soms had in de weken daarvoor de huistelefoon gerinkeld. Als die werd opgepakt was er stilte aan de andere kant van de lijn, wat wij ook zeiden. Heel snel overheerste het onbestemde gevoel: dat moet moeder zijn! Daarna stapte ik, steeds als het gebeurde, op de fiets en reed naar haar toe. Maar hoe ik ook zorgvuldig probeerde haar te laten zeggen dat zij gebeld had, er was alleen maar ontkenning. Was ze zich bewust van wat onvermijdelijk zou blijken te zijn? Hoe eenzaam moet ze rondgezworven hebben in haar haperende denkwereld?!

Mijn moeder was een vrouw zoals er vele duizenden geweest moeten zijn: intelligent maar met alleen lagere school en in beslag genomen door de zorg voor en opvoeding van – in ons gezin – vijf zonen. In de eerste helft van de vorige eeuw was dat blijkbaar in alle sociale milieus aan de orde. Zo vond de historicus prof. Johan Huizinga – die met zijn indrukwekkende boek *Herfsttij der Middeleeuwen* Europa zou veroveren – dat blijkbaar ook vanzelfsprekend. Hij schreef in 1907, 35 jaar oud, in zijn *Herfsttij*: "In de namiddagzon, wanneer de zorg voor de kleine kinderen de tijd van mijn vrouw opeiste, wandelde ik dikwijls alleen een eind buiten de stad [...]. Op zulk een wandeling, langs of omtrent het Damsterdiep, op een zondag, dunkt mij, rees bij mij een inzicht..." Zijn vrouw verrichtte het huiswerk, hij het denkwerk, wandelend in de namiddagzon!

Wat zou er van mijn moeder geworden zijn als zij wél in staat was gesteld om hoger onderwijs te volgen, misschien wel universiteit? Zelf stelde ze haar vijf zonen daartoe

wel in staat!

Ze was een aandachtig lezer van Trouw, verslond boeken, vooral streekromans, was gegrepen door poëzie, schreef – schriften vol – gedichten over en droeg ze graag voor. Ik herinner me dat ik als kind vier keer van een taart mocht eten die zij gewonnen had met haar antwoordbrieven aan de toen beroemde pedagoog prof. Jan Waterink. Hij vulde in het tijdschrift *Moeder* een rubriek waarin zijn lezers een opvoedkundig probleem werd voorgelegd met de uitnodigende vraag *“Wat zoudt gij doen in dit geval?”*¹ Het was meer dan pedagogiek, het was ook cultuuroverdracht en dat mijn moeder daar prijzen mee won zegt alles over de wijze waarop ze zich betrokken voelde bij veranderende culturele én godsdienstige opvattingen. Ze was lid van een landelijk kerkgenootschap waarin vrouwen door synodebesluiten zelfs nu nog geacht worden te zwijgen. Maar zwijgen deed zij allerminst, ze sprak voluit, gevoed door inzichten die via de krant,

radio en boeken tot haar kwamen. Nu ik zelf ouder en ouder mag worden realiseer ik me steeds meer dat ze – mét haar nukken en lastige trekken die ze zeker ook had – een bijzondere vrouw is geweest – geboren in 1903, gehuwd in 1932, weduwe vanaf 1950. Toen ze na het infarct in het ziekenhuis lag en wij haar bezochten zag een voormalige collega van mijn vader haar door de geopende deur. Hij kwam de zaal binnen en zei: “Daar ligt een heldin.”

Was op de Tweede Kerstdag 1994 haar leven voltooid? Was toen – zoals dat genoemd wordt – “haar tijd gekomen”? Of was zelfs “Gods tijd gekomen”, zoals veel christenen geloven dat Hij “op Zijn tijd” – door middel van toeval, ongeluk, onverantwoord gedrag van een mens, moord, oorlogsgeweld, medische oorzaak, de hulp van een arts, verwaarlozing of door slijtage waarop uiteindelijk de dood volgt – mensen laat sterven en “tot zich neemt”?

Wanneer is een leven voltooid? Je hebt daarover vast zelf een mening.

Mijn moeder bleef leven maar ze was wel onherstelbaar in haar existentiële bestaanszekerheid aangetast. Ze werd op de geriatrie afdeling opgenomen en zou vervolgens zwijgen – tien heel lange maanden. Ze had geen woorden meer. Zo stierf ze op 19 oktober 1995. Jaren later schreef ik – in herinnering – de volgende woorden:

LICHT

Toen ik haar die kerstdag zag –

Eindigde toen al haar leven
dat zich naar alle zijden sloot?
Restte toen niets meer dan
een heden zonder verleden
een hier zonder ruimte
een nu zonder vooruitzicht?

Zag ze toen al het licht
waarop ze zijgend nog
tien maanden moest wachten?

---

1. zie ["wat-zoudt-gij-doen-in-dit-geval--de-opgaven-van-jan-waterink"](#)

Muziek 1 Zo gedenk ik mijn ouders: Uit de Mattheus Passion van Johann Sebastian Bach , *“Befiehl du deine Wege”*. Waarom dit koraal? [Lees maar](#)

2. Amsterdam in de avond, 2017 – de Prinsengracht. En dan deze onvoorstelbaar mooie *Cavatina*, gecomponeerd door de al volledig dove Ludwig van Beethoven. Hoe kan dat? Het werd stil op en om het water van de gracht, duizenden zwegten.